

METEOROLOŠKI STUP DR. HOLZERA

DARJA RADOVIĆ MAHEČIĆ

Iako je sedamdesetih godina prošlog stoljeća Zagreb imao tek 20.000 stanovnika, mnogi su zagrebački purgeri tada već govorili o "potrebama velegrada". Poznate su diskusije o postavi pisoara, gradskog prijevoza ili rasvjete, otvaranja djevojačkih škola, podizanja pojedinih spomenika. Brinulo se da novi zamah širenja grada ide pravim putem, a mnogi je "domoljubni darivalac" želio dodati i neki svoj vlastiti doprinos.

Tako se u središnjoj osi Zrinjevca, na njegovu najsjevernijem dijelu, od 1884. godine nalazi - meteorološki stup. Ponudio je poglavarstvu grada da ga o svom trošku podigne na Jelačićevu trgu vojni liječnik Františkovih Laznjeh ili Franzensbada dr. Adolf Holzer. Gradsko je zastupstvo zahvalno prihvatilo "veledušnu ponudu", stoji u "Spomenici na razkriće meteorološkoga stupa" objavljenoj u "Narodnim novinama", ali je napomenuto da bi iz prometnih razloga primjereniji bio smještaj na Zrinskom trgu. Prema nacrtima "hramograditelja" Hermanna Bolléa (iako se mnogi zaklinju da su ih vidjeli - nema im traga!) i izboru meteoroloških sprava profesora ovdašnje realke Ivana Stožira, izveden je i opremljen stup u kratkom roku od tri mjeseca. Poznata su nam i ostala imena obrtnika koji su izvodili radove na stupu. To su: klesar Baumgarten, bravar Mesić, stolar Oblak, pismoslikar Kassner, urar König i stručnjak za meteorološke sprave V. Lambrecht iz Göttingena.

Stup kvadratna tlocrta i klasicističkih stilskih oznaka građen je od istarskog mramora. U podnožju ima lijepo izvedene ventilacione rešetke, u visini očiju grafikone i tabele s pomoću kojih se očitavaju meteorološki podaci, a na vrhu vjetrokaz. Crnu mramornu ploču s posvetnim natpisom dr. Adolfu Holzeru, "kr. zemaljskom zdravstvenom savjetniku i vitezu reda Franje Josipa II", zamijenila je 1959. ploča "Obnovilo turističko društvo Donji grad". Zanesenjački se ispis na stepenicama stupa "Sve dublje i dublje razodkriva nam znanost prirodne tajne i neodoljivom nas snagom sili k priznanju nepromjenljivoga neodkrovnoga vječnoga božanstva" vjerojatno izlazio. Danas više ne zatječemo željeznu ogradu prisutnu na fotografiji stupa objavljenoj u vodiču "Zagreb i okolica - kažiput za urodjenike i strance" 1892. godine. Ne funkcioniraju ni rolete koje su se svake večeri spuštale preko stakala, a 1959. dotrajali su drveni doprozornici zamijenjeni aluminijskim. No, nebrigu oko stupa bilježi još 1939. godine Revija društva Zagrepčana "Zagreb". Već tada pola stoljeća stare sprave ne funkcioniraju ili nedostaju. Temperatura i tlak svakodnevno se bilježe ručno - olovkom, pa se predlaže moderniziranje stupa ili

njegovo odstranjenje.

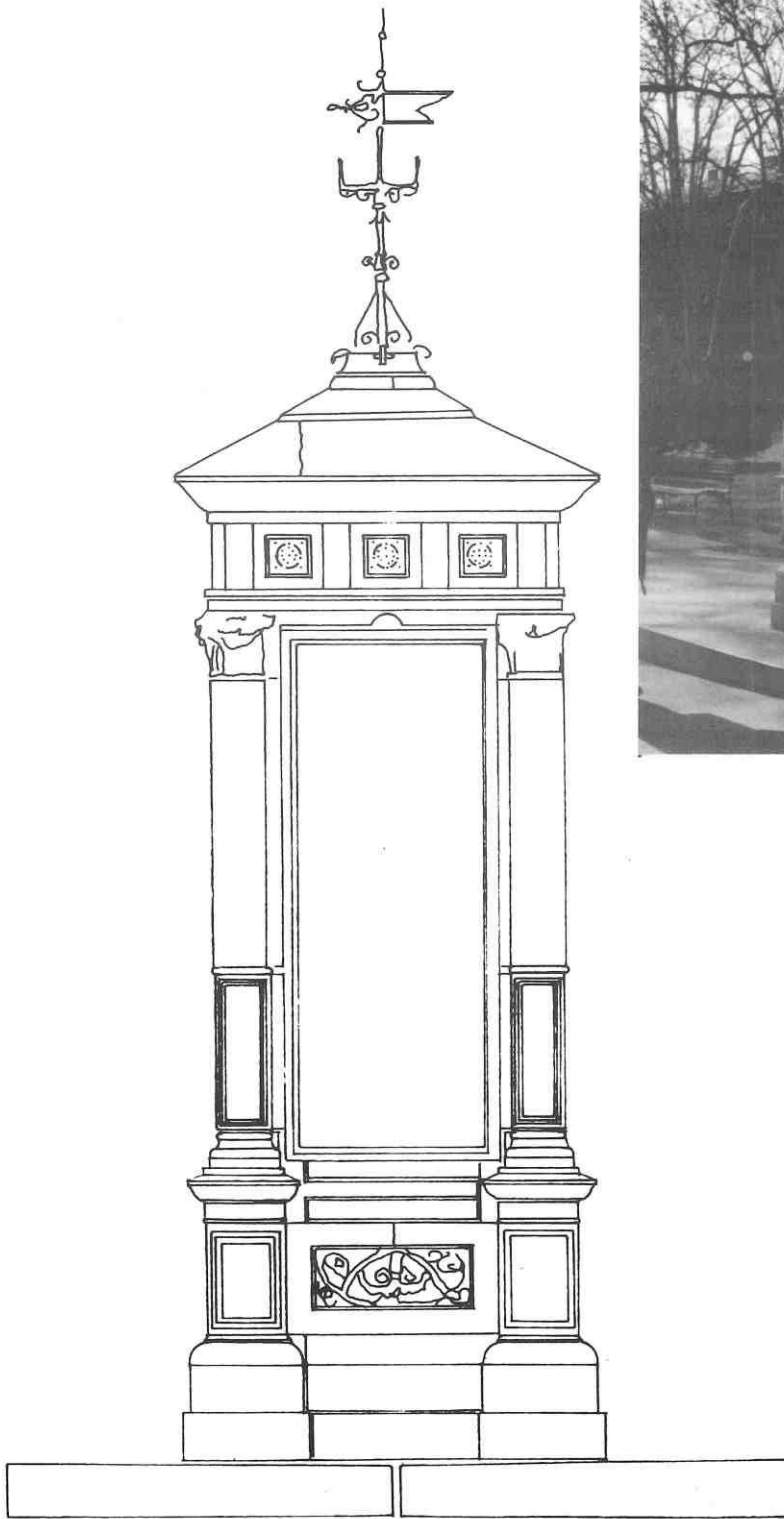
Danas o stupu teoretski brine Gradsko poglavarstvo, a praktično, barem o satu i meteorološkim spravama, gradski urar Zlatko Lebarović, koji povremeno čisti i kamenu površinu stupa. Stup je u funkciji, ali mu je ponovo, nakon više od trideset godina, bila potrebna obnova. Pronađen je investitor (poduzeće "Zrinjevac"), okupljena ekipa majstora svog zanata koji su očistili i zakrpali kamene površine, obnovili kapitele i željezne rešetke, izradili panoe s novim nizovima meteoroloških podataka. Zbog nepostojanja pouzdanije dokumentacije o prvotnom stanju, osim mutne stare fotografije i zapisanih deskripcija, vizualno je najistaknutiji dio posla (grafičku obradu grafikona te raznih brojčanih podataka, izbor boja i razmještaj instrumenata) primjerno pažljivo obavio dizajner Slavko Henigsmann. Satni je mehanizam podešen na električni pogon, omogućeno je lakše posluživanje i kontrola stupa: održavanje instrumenata, redovito mijenjanje traka i navijanje, punjenje registarskih pera tintom, zamjena ploča. I posveta dr. Holzeru pronašla je svoje mjesto.

I dok na mnogobrojnim aktualnim natjecajima za tipičan zagrebački motiv autorima nedostaju ideje, zaboravlja se da su npr. glazbeni paviljon i meteorološki stup na Zrinjercu uvjerljiviji zagrebački detalji negoli kojekakve "kristalne kocke vedrine", soljenke u obliku zagorskog škraka, keramičke razglednice, stalci za boce i slično. Pa iako meteorolozi tvrde da postav i materijal od kojega je meteorološki stup izgrađen danas ne odgovaraju idealnim uvjetima za mjerenje zadanih vrijednosti, on je ionako urbani akcent uz koji znatiželjnici zastajkuju i na koji su navikli, prije negoli strogo znanstveno pomagalo.

Summary

Darja Radović-Mahečić: "Dr Holzer's Meteorological Information Station"

Owing to a personal initiative of a certain Dr Holzer, the meteorological information station was built in Zagreb in 1884. It was designed by a renown neostylistic architect Hermann Bollé. Regrettably, the plans have not been preserved. Periods of neglect and reconstructions took turn in the history of the weather pillar. This text is about the most recent reconstruction, considered to be a successful one.

Herman Bollé, Meteorološki stup na Zrinjencu, Zagreb 1884.
Herman Bollé, The meteorological information station, Zagreb 1884